

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Illustrerad Nyaste

SÖNDAGSMAGASIN.

N:o 31.) Utkommer hvarje Söndag. Göteborg den 1 Augusti 1852. Pris för år: 4 R:dr B:co. (VI årgången.)

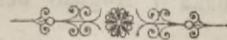
Slottet Camenz i Schlesien.

Slottet Camenz.

En af Schlesiens nyaste arkitektoniska prydnader är prins Albrechts slott i Camenz, efter en af Schinkels sista planer. Byggnaden är uppförd utan utvändig rappning och innehåller praktfulla rum, äfvensom en stor sal, hvars hvalf hvilar på en storartad granitpelare, och från hvars fenster man har den herrligaste utsigt öfver grefskapet Glatz' berg. Byggnaden är omsluten af en ringmur, med hvilken stallarne och mindre byggnader förena sig, samt det hela omgifvet af en vidsträckt park, som konst och

natur gjort allt för att försköna. Slottet ligger på en betydlig höjd, hvars fot omgifves af klostret och landsbyn. Camenz är ett upphäfdt fältkloster af Cistercienserorden och har sitt ursprung från ett kapell, som hertig Bretislaus af Böhmen anlade i den dengången här existerande skogen, kallad Harte, jemte ett fast slott Camenek eller Camenz. Under Henrich den Skäggige ankom härtill en schlesisk adelsman med Augustinermunkar och biskop Thomas I besatte sedermera klostret med Cisterciensermunkar, men som först 1761 kommo i full besittning af detsamma. Den

praktiga klosterkyrkan är byggd på en klippa; man visar ännu i kyrkan den plats, der Fredrik den Store, enligt sägen, gömde sig för de inträngande kroaterne, i det han, iklädd en cisterciensermunks dräkt, undgick deras efterspaningar. Vi skola i ett följande nummer återgifva en vy af det storartade klostret med dess vackra kyrka. — Camenz var någon tid den afidne konungens af Holland vistelseort. Belägen i närheten af badorten Landeck, är den målet för resande från när och fjärran.

Flyttfåglarna.

Hvad göra vi längre
I Norden — dess pol
Blir dagligen trängre,
Mer dunkel dess sol.

Erik Johan Stagnelius.

Fåglarne äro väl spridda kring hela jordklotet, men derföre finnas icke samma arter på samma ställen. Somliga föredraga de kalla orterna, andra de varma, andra åter de medelvarma (tempererade) till vistelseorter, åtminstone under den tid de hafva omsorg om fortplantningen af sitt slägte. Det ställe, hvarest fågeln själf är född och der han sedermera bygger bo och uppdrager sina ungar, kan derföre lämpligen anses för dess egentliga hem. Men det är lätt begripligt att djur, som hafva så mycken lätthet att röra sig ifrån ett ställe till ett annat, icke kunna vara benägna att ständigt stanna vid hemmet, helst den vexling af köld och värma, som på många ställen eger rum, och den derstädes uppkommande brist eller öfverflöd på födoämnen, äfvensom den medfödda naturdriften att sörja för deras egen och ungarnes säkerhet, stundom väcker benägenhet att byta om vistelseort. Fåglarne kunna derföre lämpligen indelas i: Stannfåglar, då de vistas alla årstider i den trakt, der de äro födda: Strykfåglar, då de stryka omkring under höst och vinter i andra trakter än der de blifvit kläckta, samt slutligen: Flyttfåglar, hvilka flytta under bestämda årstider, merendels från norr till söder, och tvärtom, mellan mer eller mindre aflägsna länder.

Vi vilja här förbigå den dagliga förändring, som förefaller i afseende på flera fåglars vistelseort, i det att många kornätande skogsfåglar om dagen besöka slätterna och många vattenfåglar vikar och strandbräddar för att söka föda, hvarest de förre om aftonen draga sig tillbaka till skogen och de sednare till hafvet för större säkerhets skull, andra vattenfåglar åter tvärtom. Icke få arter finnas, som allt efter årstidernas olika vexling förändra vistelseort utan att derföre företaga flyttningar till aflägsna orter. Gulsparfven t. ex., som om sommaren uppehåller sig i skogarne, visar sig om hösten på slätterna och om vintern vid bebodda ställen. Eidern uppehåller sig om sommaren vid kusten, men begifver sig om vintern allt efter som vattnet tillfrysar längre utåt hafvet. Gräsanden uppehåller sig om sommaren vid sött vatten, men drager mot hösten till hafsstranden. Snäpporna komma söder ifrån i Mars, begifva sig längre mot Norden i April, komma tillbaka i Augusti och September

och flytta derefter vidare mot söder i Oktober. Under fjäder-fällningen, då vissa fåglar, som nästan på en gång förlora flygfjädrarne, blifva ur stånd att flyga, lemna dessa sin vanliga vistelseort för att begifva sig till dolda bortskymda ställen, der de kunna vara fredade för förföljelser, t. ex. flere and-arter.

De flesta fåglar företaga vid en viss årstid, i följd af en dem medfödd oemotståndlig naturdrift, ordentliga resor till andra ofta långt aflägsna länder och komma en annan årstid åter tillbaka till sin förra vistelseort. Denna flyttningsdrift verkar på dem så starkt att äfven de flyttfåglar, som hållas i bur, vid den tid, då deras art flyttar, visa den största oro och begär att aflägsna sig. Detta begär är äfven så bestämdt att man, då årstiden ej antagit en ovanlig beskaffenhet, nästan med säkerhet kan uppgifva dagen, på hvilken de första af hvarje art lemna oss eller vända tillbaka.

Ibland de fåglar, hvilka i slutet af sommaren eller om hösten draga mot söder — och det är hos oss de flesta arter — gifvas några, som sannolikt icke flytta särdeles långt bort, helst de redan tidigt återvända det påföljande året, såsom hofinken, som till en del dröjer vintern öfver i de södra landskaperna, lärkan, som redan låter höra sig i Februari och Mars, kanske äfven staren och vipan, hvilka infinna sig mycket tidigt om våren, ehuru dessa fåglar äfven synas om vintern i mycket sydliga länder. Längre flyttningar företaga göken, som uppehåller sig hos oss blott under den varma årstiden, näktergalen och storken, som vistas i södra delen af riket 3 å 4 månader, hvarest de flytta långt bort till Asien och Afrika. Vakteln och åkerknarren synas äfven draga bort till Afrika, men tröttna ofta under flykten öfver Medelhafvet, der de i flockar slå ned på fartyg eller omkomma i hafvet. Andra begifva sig till mellanliggande öar och kvarstanna der.

Hvad svalorna angår, så har man ofta länge varit i ovisshet om antingen de flyttade bort eller öfver vintern lågo i dvala uti gytjan på sjöbottnen. Hvad som gifvit någon sannolikhet åt den sednare gissningen är den omständigheten att man ej sällan om våren funnit stelfrusna svalor, till och med flockvis, dels uti ihåliga trädstammar, dels i gropar och mossar, hvarest man antog att de der lågo i vinterdvala, helst de hos oss försvinna helt obemärkt. Men utom det att det vore ganska besynnerligt, om svalan, en af de fåglar, som ega den snabbaste flygt, skulle vara den enda, som ligger i vinterdvala, förekommer derjemte att hon försvinner utan

att hafva ruggat och visar sig åter om våren vid dess ankomst i sin nya vår-drägt, hvartill det hufvudsakliga skälet sluter sig att alla fåglar äro försedda med lungör och således hafva behof af en oafbruten respiration i luften. Det händer visserligen att ungar, hvilka om hösten äro alltför svaga att åtfölja de gamle vid flyttningen, slutligen af köld och vanmakt nedfalla i vattnet och der omkomma, äfvensom att de äldre, då de om våren återkomma, öfverraskas af köld så att de dela de andras öde, hvarest de uppfångats i notar och andra fiskredskap, men detta bevisar icke på något sätt att de öfvervintra i dvala på sjöbottnen och derifrån uppstiga om våren till förnyadt lif och verksamhet.

Under det många fågel-arter således emot vintern draga mot söder, om äfven icke så långt som storken och svalan, åtminstone till södra Tyskland, Schweiz, Italien, o. s. v., finnas andra arter, hvilka emot sommaren flytta ifrån oss mot den högre Norden för att der häcka, komma emot vintern tillbaka, men begifva sig följande vår åter mot Norden till deras egentliga hemvist. Detta är isynnerhet händelsen med nästan alla vattenfåglar. Många af dessa begagna äfven södra och mellersta Sverige såsom hviloställen, der de dröja någon tid tilldess de fortsätta sin färd emot Norden. Grågåsen återkommer och flyttar norrut i slutet af April eller i Maj, vänder tillbaka sist i September och drager derefter till sydligare orter.

Sättet hvarpå fåglarnes färder företagas är olika hos olika arter. Några flyga helst om natten, andra helst om dagen; några flyga ensamme, andra i sällskap och då på det sättet att de samla sig i stora flockar, såsom stararne, eller först familjvis och sedan i stora hopar, såsom storkarne, eller också afskilda efter könen, hannarne för sig och honorna för sig, såsom hofinkarne, brushanen, vipan, flugsnappare och åtskilliga and-arter. Så anlända hannarne först om våren 8, 12 å 16 dagar före honornas ankomst. De förre uppsöka då vanligen kläckställena, der de afbida sina honor. Efter fortplantningen flytta äfven hannarne först, och honorna komma en längre tid derefter. Några flyga i ordentliga flockar, andra i en viss ordning. Således flyga åkerhønsen i en böljande och slingrande linia, vildgässen och tranorna i vinkelform. Några flyga helst emot vinden, såsom rof-fåglarne, andra afbida en gynnande medvind, såsom storkar och vaktlar. Några uppehålla sig högt i luften, såsom svalorna och vildgässen; andra kryssa, såsom trastarne, och andra åter, isynnerhet

små-fåglar, såsom sqvätt-släktet, flyga mycket lågt.

Oaktadt flyttfåglarnes färd företages till följd af en inre naturdrift, begynnes den likväl icke hastig, utan tvärtom göra de vissa förberedelser dertill, och hos många synes en inre strid föregå innan de kunna förmå sig att lemna det ställe, der de tillbringat den ljulliga sommaren. Storkarne t. ex. lemna sista veckan före afresan hvar dag boet jemte de vuxne ungarne och upphålla sig länge i luften vid en betydlig höjd, liksom för att vänja ungarne att flyga, och samlas slutligen i stora flockar för att anträda afresan.

Den flyttfågel, hvars färd under flytningen blifvit noggrannast iakttagen, emedan den inskränker sig inom landets gränser, är flyttdufvan (*Columba migratoria*) i Norra Amerika. På en viss tid af året flytta dessa fåglar från den nordliga delen af dessa ofantligt stora länder till den sydliga och vid en annan årstid åter tillbaka i så stor mängd att luften nästan förmörkas och örat bedöfvas. Ett ögonvittne försäkrar att han på 20 minuter räknade 160 svärmar, hvilka alla flögo i en och samma riktning, och att så fortfor under tre dagar från tidigt på morgonen till midratten, då de togo sig någon hvila. De kommo med en sådan hastighet att man ännu i deras kräfvor fann osmälta korn, hvilka de ej kunnat erhålla på mindre afstånd än 150 mil, och i en sådan mängd att träd afbrötos, der de satte sig, äfvensom tjocka grenar, som i fallet dödade en mängd dufvor. Deras träck nedföll såsom snöflingor och betäckte slutligen jorden till flere tums höjd. När en svärm hade satt sig, flög den nästkommande öfver den, och då den första flög bort, satte sig en annan dit i stället. Slog en rof-fågel ned bland en flygande fågel-svärm, böjde den sig åt sidan; och, besynnerligt nog, den efterföljande svärmen gjorde då samma böjning, ehuru ingen rof-fågel mera visade sig. Man räknar att på en tid af fjorton dagar flere hundrade millioner dufvor flyga från den ena delen af landet till den andra; och man bör då ej undra på att en vidsträckt skog, som tjenat dem till nattquarter, såg ut som om den blifvit ödelagd af en orkan. Äfven jorden skall på flera års tid derigenom blifva ofruktbar. I vestliga skogar vid Ohio, Kentucki och Indiana äro dessa flyttningar mest förhärjande och nära lika talrika i Pensylvanien, Tennessee och Virginien. Örnar, falkar, gamar och en mängd andra roffåglar åtfölja dessa tåg och frossa af dufvornas kött. Talrika vagnar infunno sig på torgen lastade med sådana

fåglar; och morgon, middag och afton ser man hufvudsakligen dufvor på matbordet. Hvad som gifver närmaste anledning till dessa fåglars utvandring i så oerhörd mängd synes förnämligast vara den under vissa årstider i den ena eller andra trakten inträffande brist på tjenliga födoämnen.

Äfven hos våra flyttfåglar kan brist på föda, isynnerhet för dem, som nära sig af frön och insekter, antagas såsom förnämsta orsaken till deras flyttning, enär de draga bort vid en årstid, då plantor och insekter icke mera trifvas, och komma tillbaka, då dessa näringsmedel åter finnas. Besinnar man nu dessutom deras medfödda naturdrift till utvandring och en dylik drift att återvända till hemmet, den förra benägenheten lifvad af en ljum sunnavind, som lockar till söderens blidare luftstreck, den sednare af en sval nordavind, som påminner om hemmet och dess fröjder, så synas fåglarnes flyttningar ej vara svåra att förklara; men det återstår likväl något oförklarligt, såsom den sammanskockning liksom efter aftal, som föregår resan, den isver, hvarmed de utföra densamma, den bestämdhet och säkerhet, hvarmed de rikta sin kosa emot ett ofta långt aflägsset land, stundom beläget i hafvet många hundrade mil från närmaste strand, och slutligen den ihärdighet, hvarmed de sträfva till målet.

Lars August Ekmarck.
(Ur Sv. Familjb.)

Förklaring öfver Planchen.

Fig. 77 är en världskarta, på hvilken vi finna de linier angifna, som hus- eller fenster-, strand- och röksvalor, vaktlar, starar och trastar, korpar, kråkor och ugglor vanligen taga på sina vandringar. — På samma sätt äro makrillens och sillens vandringssvägar betecknade på kartan.

Fig. 78 till 127 framställa följande flyttfoglar:

78. Pinguinen, *Aptenodytes patagonicus*.

Af storlek som en gås. Lefver sällskaplig i Eldlandets och Vandiemenslands nejder, ofta flera mil från kusten, och kommer först dit under kläckningstiden.

79. Stora Cormoran, *Haticus carbo*.

Stor som en gås. Finnes i de kalla och tempererade hafven. På Island finnes han just icke i mängd; men oftare på Grönland och alls icke på Spetsbergen. I Oktober stryker han till de södra kusterna, öfvervintrar der och vänder åter tillbaka i Mars.

80. Fregattfogeln, *Tachypetes aquilus*.

Blott så stor som en kalkonhöna, men med mycket långa smala vingor och med

en längd af öfver 6 fot emellan vingspetsarne. Han svärfvar nästan ständigt i luften och möter alla sjöfarande emellan vändkretsen, ofta 100 till 200 mil från land, och det nästan hela jorden omkring. Det är blott under kläckningstiden som han stadnar på land, men då ofta i utomordentligt stora hopar.

81. Friserad Pelikan, *Pelecanus crispus*.

En strykfogel af 4—6 fots längd, som bebor det kaspiska hafvet samt insjöar och floder i Asien och Afrika. Ibland finnes han äfven vid mynningen af Donau, men oftare i Turkiet, Grekland och Dalmatien.

82. Vildand. *Anas boschas*.

De vilda änderna bebo Norden rundt omkring hela jorden, från Grönland ända till det södra Tyskland, der många kläcka; de flesta komma dock från Norden och draga i hela skaror, mången gång hundrade-, ja tusentals från en flod eller sjö till en annan, och flyga ända till Italien, ja till och med till Egypten. De äro att finna i hela Ryssland och Siberien ända till Kamtschatka, men blott spridda; deremot om vintern i största mängd i Tartariet, vid svarta och kaspiska hafven, i Persien o. s. v. På Island äro de i Mars i stora skaror vid stranden, och i Maj vid dammarne; i Juli hafva de ungar, i Oktober gå de tillbaka till stranden, der de flesta öfvervintra och blott enskilda draga bort.

83. Kryppand. *Anas crecca*.

I det norra Amerika och Europa; kommer från sistnämnde till Tyskland och kläcker der.

84. Vild Svan. *Cygnus olor*.

Dess egentliga vistelseort är Norden i de 3 världsdelarne, dock räcka de icke ända upp till Ishafvet. Om vintern kommer hon till de Förenta Staterna, orkadiska öarne, Sverige, södra Ryssland ända till svarta och kaspiska hafven, ibland äfven till Tyskland, ja till och med till Italien och Grekland.

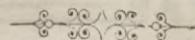
85. Ejdergåsen. *Anas mollissima*.

Bebor nästan hela Norden som stannfogel, men kommer om hösten äfven till danska och tyska kusterna; honorna hafva till och med förflugit sig ända till Schweiz. I medlet af Maj flyga de till sina kläckningsplatser, hafskusterna, små öar och flodmynningar.

86. Isdykaren. *Eudytes glacialis*.

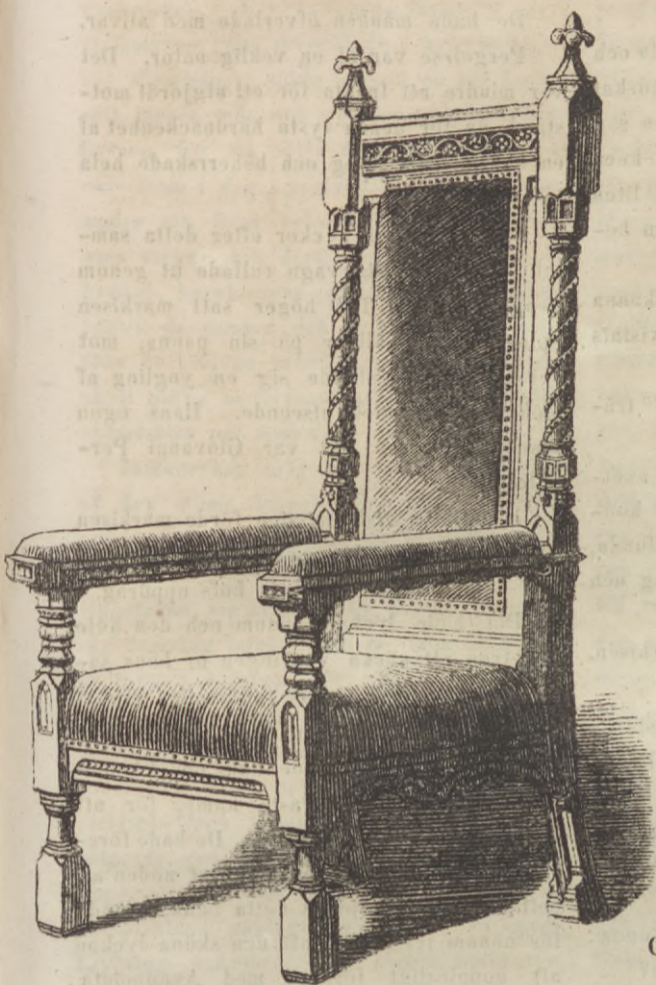
Två en half fot lång; egentligen hemma i högsta Norden, men kommer, oaktadt sin tyngd och korta vingor emot vintern till Tysklands sjöar och floder.

(Forts.)

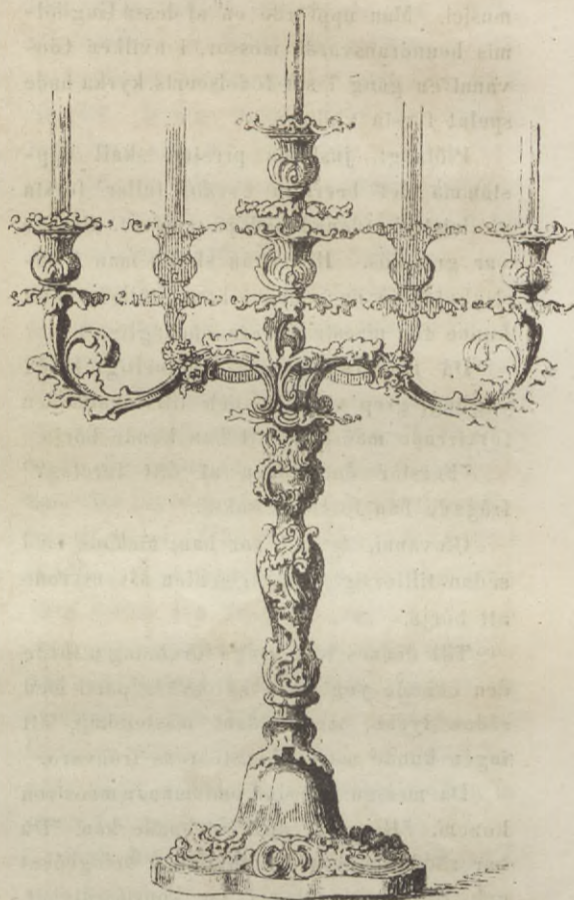
Schlesisk Industriutställning.

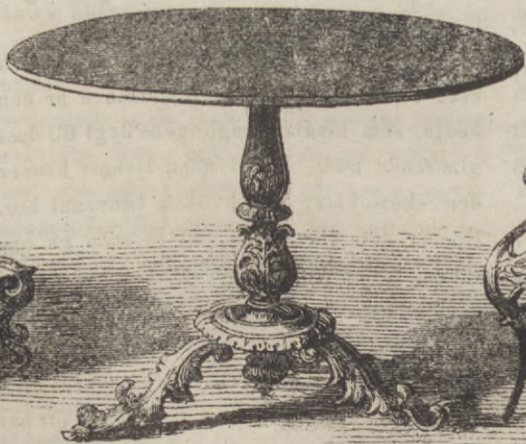
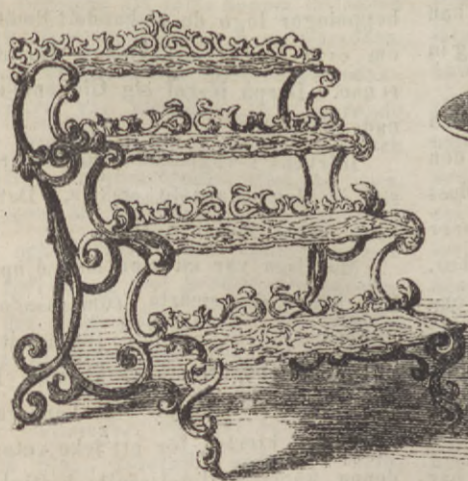
Länstol i göthisk stil af Renner i Breslau.

Guldpokal af Hossauer i Berlin.

Silfver-armstake af Hossauer i Berlin.

Gjutjerns-möbler från jerngjuteriet i Bernsdorf.

Stabat mater och Pergolese.

Berättelse af W. O. von Horn.

(Forts. fr. N:o 30.)

Han var i Santa Maria närvarande vid en musikalisk messa. Här spelade blott mästare. Det hade lyckats honom att komma upp på tribunen, som midt emot högaltaret hade blifvit upplåten för herrar musici. Man uppförde en af dessa Guglielmis beundransvärde messor, i hvilken Giovanni en gång i sin födelseorts kyrka hade spelat första violinen.

Plötsligt, just då presten skall uppstämman det herrliga *Credo*, faller första violinisten afdånad ned på golvet. Oredan var gränslös. Hvarifrån skulle man i hastigheten få en annan i hans ställe? Intet kunde för maëstron vara obehagligare!

Då framträngde sig en torftigt klädd yngling, grep violinen och tillvinkade den förvirrade maëstron, att han kunde börja.

"Förstår du vidden af ditt företag?" frågade han fort och sakta.

Giovanni, ty det var han, nickade med sådan tillförsigt, att dirigenten äfventyrade att börja.

Till dennes icke ringa förvåning utförde den okände ynglingen sitt svåra parti med sådan lycka, med sådant mästerskap, att ingen kunde märka konstnärens frånvaro.

Då messan var slut, omfamnade maëstron honom. "Hvem är du?" utropade han. "Du har räddat mig ur en förtviflad belägenhet och tillika ådagalaggt en konstfärdighet, som jag aldrig skulle tilltröta din ungdom!"

Giovanni nämnde sitt namn och berättade otvunget och med enkla ord sin lefnadshistoria.

Den och hans konst vann mästarens kärlek. "Kom till mig, min son," sade han, "jag vill leda dina studier!"

Och från samma dag var han mästarens ifrigaste och bästa elev och den för sin konst hänryckte mannens deltagande tillvexte med hvarje dag. Han kände hans förhållanden; ty Giovanni hade utan förbehåll erkänt sin fattigdom. Likasom mästaren älskade och värderade honom, så var han också betänkt på, att åt Giovanni för framtiden öppna en behagligare sida af lifvet.

Bland maëstrons bekanta och vänner befann sig också markisen Spinessa, en man, som i samma grad, han älskade musiken, också var beredd att på ett finkänsligt sätt borttrycka gryende talanger från den eländets atmosfär, uti hvilken de förgiftade och förtrampade dö.

En omätlig förmögenhet kom hans ädla hjerta till hjälp. Markisen lärde att känna ynglingen och fick honom kär. Han under-

störde honom med frikostig hand; han förskaffade honom de kostbaraste musikalier. En af de bästa violiner, som utgått från Cremonas hand, skänkte han honom som belöning för hans förträffliga spel.

Ynglingen blickade tacksam och glad in i framtiden och kastade sig med all ifver på sina studier.

Då lärde han att känna Annunciata och det var som om en Sirocco hade uttorkat all hans kärlek till konsten. Mästaren såg knappt mera till honom, och när han kom, så var han så tankspridd, hade så liten uppmärksamhet och häg, att mästaren betänkligt runkade på hufvudet.

Just vid denna tid lärde han känna markisen, som en längre tid hade vistats på sina gods i Sicilien.

"Huru befinner sig vår Pergoles?" frågade markisen.

"Illa," svarade mästaren med en axelryckning. "All häg och kärlek för konsten är borta. Blir det icke annorlunda, så blir han en vanlig, förfelad talang och vi båda narrade."

"Det är hårdt, signor," sade markisen. "Konstnärer ha sina lynnen."

"Medgifves," sade den ädle mästaren bedröfvad; "men här är det mer än lynne. Något sådant varar väl i dag och i morgon; men detta varar redan sedan ni vistades på Sicilien, och blir värre för hvarje dag."

Markisen såg med förvåning på honom.

"Hvad är det då, ni menar signor?"

"Hvad jag menar?" brummade mästaren. "Om icke kärleken är med i spelet, så är det sjelfva fan!"

"Halt!" ropade markisen, "det måste vi undersöka. Till slut vore fan lättare att fördrifva än kärleken. Hvar bor ynglingen?"

Maëstron uppgaf allt mycket noga och markisen ilade uppåt Toledogatan.

Elter tvenne dagars förlopp steg han med misslynt mine i sina välvilliga drag in i maëstrons rum.

"Nu har jag historien," sade han, "och eder förmodan är riktig. Kärleken är den kedja, som hindrar ynglingens flygt till dess glänsande mål. En af mine tjenare känner den skomakare, hos hvilken Giovanni bor. Der är det icke svårt att få reda på orsaken till hans tankspriddhet och leda; ty karlen gjorde sig till af att hafva sammankopplat den vackra ynglingen med en skön flicka. Hon är en fattig fiskares dotter, skall sjunga vackert och hafva ett par oemotståndliga ögon i hufvudet. Nå, vi känna dessa neapolitanska ögon och deras glöd! De hafva rubbat ynglingens hufvud, Hvad är nu att göra?"

"Ser ni?" utropade maëstron. "Han är icke den förste, som en sådan skön hexa för mig förderfvat. Detta har jag ganska riktigt anat."

"Medgifves, Signor; men hvad är nu att göra? hufvudsaken är, att vi få honom ut ur nätet."

De båda männen öfverlade med allvar.

Pergolese var af en veklig natur. Det var mindre att frukta för ett afgjordt motstånd, än för denna tysta hårdnackhet af en känsla, som intog och beherrskade hela hans själ.

Det var några veckor efter detta samtal, då en ståtlig vagn rullade ut genom Neapels port. Till höger satt markisen Spinessa, med allvar på sin panna; mot venstra hörnet stödde sig en yngling af blekt och sorgset utseende. Hans ögon simmade i årar. Det var Giovanni Pergolese.

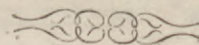
En diplomatisk mission förde markisen till hofvet i Florenz; men äfven i Rom fasthöll honom någon tid hans hofs uppdrag.

Det hade lyckats honom och den ädle maëstron att väcka ynglingen ur hans saliga dröm. Han hade fulikomligt erkänt sanningen af det, som dessa välmenande män sagt honom; men det hade också kostat honom hans lifs svåraste kamp, för att skilja sig från den älskade. De hade föreställt honom, att det icke var af nöden att helt och hållet upplösa detta band; de hade för honom framställt, att den sköna lyckan att oupplösligt förenas med Annunciata, borde vara högsta målet för hans sträfvan, och detta hade utverkat hans medgifvande, att för en tid lemna Neapel, för att i Rom egna sig åt studerandet af kyrkomusiken, för hvilken Pergoleses sinne hyste en rådande böjelse, och sedan hesöka Florenz, der Spinessa ville vänta honom. Skilsmessan var bitter; men de skönaste förhoppningar logo de älskande tillmöte. Eder om evig trohet utvexlades, tåreströmmar runno. Derpå lösref sig Giovanni och lemnade Neapel.

Intryckt i vagnskuddarna öfvergif han sig åt den djupaste smärta. Det var ju hans första, heliga kärlek!

Markisen var en man med djup känsla. Han kände den smärta, som rasade i ynglingens själ och tänkte för ädelt att nu vilja störa honom i hans känslor. Men han var äfven en alltför stor kännare af det menskliga hjerta, för att icke veta, att just denna känslans lidelsefulla häftighet inom sig sjelf bar fröt till egen asfattning.

(Forts.)

Indianerlif.

(Forts. fr. N:o 30.)

Krigsbruk.

Förfärligt grymma äro Indianernas krig eller öfverfall, beräknade mera på grymhet och blodig hämnd, än på eröfring och underkufning. När i forðna tider de norra stammarna voro inveklade i krig med dem vid Mississippi, sökte de att på ett fasligt sätt mörda män och kvinnor samt bortförde barnen, för att sälja dem till köpmännen, och ännu i dag, äuskönt kulturens genius under sin flygt också der börjat utbreda sina vingar, har dock de gamla barbariska bruken, karakterens egendomligheter nästan blifvit de samma och så himmelsvidt olika från de bildade människornas, att det icke skall blifva ointressant att några ögonblick sysselsätta oss med dem.

Indianernas krig blifva alltid beslutade af den stams krigshöfding eller det folk, som anser sig förolämpadt af liden orätt. Anföraren höjer, för att proklamera fiendtligheterna, sin krigsklubba, och genast samla sig omkring honom alla de, som önska att deltaga i kampen, för att draga bort att värfva ännu flera. Anser det egentliga, ärflliga öfverhufvudet, rådmännen eller de äldre kriget för betänkligt, eller önska de stridigheterna förlikade på annan väg, så låta de det icke felas på våttalighet och uppmaningar, och icke sällan dämpas de kamplystnas upplågande eld och en öppen brytning undvikes; men vidblir anföraren, oakadt alla inkast, sin föresats och drager ut, så beledsagas han af dem, som äro stämda för kriget. Men ingen kan tvingas att följa med. Ofta lågar anföraren åstad med en eller två vänner vid sidan, men antyder på förhand stället, der han ämnar lägga sig, afskjuter sitt gevär i luften och börjar det förfärliga krigstjutet. Alla de, som äro benägna att följa honom, instämna med, och efter några dagar sker afmarschen. Innan man drager i fält, utföres krigsdansen, hvilken vär utbildning i föregående nummer framställer efter en på ort och ställe efter naturen trogen afteknad scen. Krigsdansen är beräknad på att uppväcka fruktan och förfäran hos åskådarna och ingjuta förbittring mot fienden. Dansörerne äro på det mest afskräckande sätt målade; de hålla derunder sina dödande vapen i handen, efterhärma under dansen alla de krigiska ställningar, rörelser och handlingar, som pläga förefalla under en strid, och söka derjemte, medelst skräckinjagande blickar och åtbörder, att öfverträffa hvarandra. Vanligen utföres en sådan dans omkring en härtill uppsteld, målad påle, på

en rymdig, af palissader innesluten plats, under fri himmel eller under ett tak af trädens bark. Hvar och en visar sig derunder i krigisk drägt, blickar med förakt på de målade palissaderna, som om dessa vore fienderna, och i det krigaren kommer förbi den i midten uppreste pålen, slår, knuffar och omfattar han densamma samt låtsar som om han afdroge dennes skalp, ville sönderhugga eller genomborra honom, kort, bär sig åt, som om han hade en verklig fiende i sitt våld. Djupa andetag, stampning med fötterna och det genomträngande krigstjutet beledsaga denna dans, under hvilken framställningen af fiendens upptäckande, återtag och seger äro förträffliga pantomimer. Men krigsdansen är tillika indianska sättet att värfva krigslamrater, ty hvar och en, som deri deltag, anses som om han gifvit sitt bifall till medverkan, och är förpligtad att draga med krigsfolket mot fienden. Är krigsdansen fullbordad, så inlägges den af torkadt och rifvet kött bestående provianten, läder till reparerande af mocasiner inpackas och den hemlighetsfulla krigsmedicinen förvaras omsorgsfullt af anföraren i en särskild pung. Med cimpungen är nemligen en slags talisman, den, lika såväl som anföraren, hvarje enskild under ett krigståg bär till personligt skydd. Hos några folkslag är det brukligt, att, innan de draga i krig, gå i ett svettbad, uppehålla sig der fyra dagar och medelst thé, kokadt på häska örter, tillbörligen förbereda sig. Men efter denna tids förlopp begifva de sig utan dröjsmål på marschen.

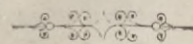
Besluta Indianerna att hämnas på en annan nation, så söka de vanligen genom ett plötsligt, djerft spratt börja kriget och att genom demoniska öfverfall uppväcka fruktan och fasa i det fiendliga landet. De tränga då så djupt in i fiendens land, som de, utan att upptäckas, möjligen kunna, låta, om vägstycket lyckas dem, en tomahawk blifva liggande bredvid den eller de slagne, för att fienden kan veta hvilken nation gerningen bör tillskrivas, på det att vedergällningen icke skall utövas på en oskyldig stam, och begifva sig sedan så fort som möjligt derifrån. Är den förmenta fienden fredligt sinnad, så bör han i sådant fall afsända ett gesandtskap till den fördelade nationen med en passande ursäkt. Vanligen brukar då öfverhufvudet säga, att gerningen, öfver hvilken de besvära sig, har blifvit utöfvad, utan hans medvetande, af någon bland hans unga, obetänksamma folk; att dertill hvarken gifvits order eller fullmakt och att gerningen af honom och hans råd på det starkaste missbilligas; att

det skulle göra honom ondt, om derigenom ett fredsbrott emellan båda nationerna skulle äga rum, då han tvärtom önskar fred, och är villig att åter godtgöra förolämpningen genom sorg med anhörige öfver den slagne och genom blickande af en eller annan beskaffenhet. Ett dylikt tillbud blir vanligen antaget och all oenighet parterna emellan bilagd. Vägrar deremot den nation, från hvilken förolämpningen utgick, att framföra en ursäkt eller anhålla om fred, så förklaras kriget genast och föres med liflighet. Hvarje ingrepp i en stams rättigheter har krig till följd, och ehuru väl begreppet om uteslutande egendomsrätt är främmande för Indianen, så äro dock de mest obildade ibland dem fullkomligt bekanta med deras stams rättigheter till det grundstycke, som de besitta, och med kraft motsätta de sig hvarje inkräktning af det samma. Har mord begåtts, så hämnas och utsonas mordet med mord; har ett ringare brott föröfvats, så sändes bud till öfverhufvudet för den stam, till hvilken brottslingen hör, för att fråga, om brottet skedde enligt uppdrag, och om icke detta varit fallet, det då måtte utgå en uppmaning, att sådant i framtiden ej får äga rum. Vid en tjuftnad göres genast anspråk på ersättning, och höfdingarne anmodas att förbjuda deras "unga folk", att framdeles göra något dylikt, då de annars sjelfva få svara för följderna.

Mod, list och försigtighet äro en indianers oundgängliga egenskaper, och till och med i ett förklaradt krig, uti hvilket de draga i fält emot sin fiende, anse de det för herömvärdigare att skada den samma genom list, än genom ett öppet anfäll. De dölja sig bakom träd, backar och klippor, framträda blott för att skjuta och gömma sig åter. Fienden bör oförmodadt bespejas, samt på mångahanda sätt förvillas och öfverrumplas.

När Indianerna närma sig ett fiendligt land, så bemöda de sig, att så mycket som möjligt dölja sina fotspår; ibland sprida de sig och marschera hela dagar och längre på måttligt afstånd ifrån hvarandra, träffas dock åter om natten och underhålla då en vakt. Vid andra tillfällen marschera de i såkallad "Indian-linie", en man efter den andra så, att hvar och en omsorgsfullt träder i förmännens fotspår, på det att de många fotspåren ej skola förräda deras antal.

(Forts.)

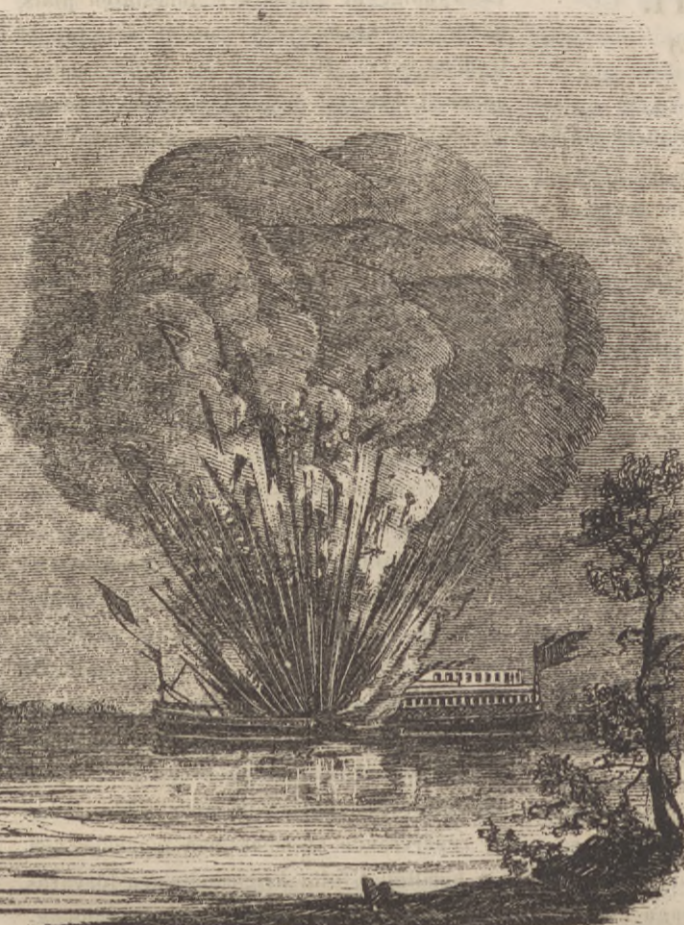

Ångbåtsfarten på de vestra Nordameri- kanska farvattnen.

Enligt "Bureaus des berliner Vereins zur Centralisation deutscher Auswanderer und Colonisten" hafva år 1851 från Tyskland 120,398 Tyskar utvandrat och medtagit ett kapital af öfver 24 millioner Thlr. Af dessa utvandrare har största delen gått till de nordamerikanska fristaterna, och af dessa åter de flesta till de vestra staterna: till Ohio, Illinois, Missouri.

Ett betydligt antal Svenskar har likaledes utvandrat åt samma håll och begagnat sig af ångbåtsfarten på de vestra farvattnen; det torde således icke vara utan intresse för våra läsare — och hvem intresserar sig icke för våra utvandrande bröders öden? — att något närmare lära känna dessa ångbåtar, genom hvars inflytande Missisippis stora dalgebit under förloppet af några få år blifvit underkastadt en betydlig förändring.

Vi afstå ifrån att framställa den höga betydning, som detta dalgebit icke blott har för fristaterna utan för hela världen; vi vilja blott i allmänhet anförä, att Missisippigebitet, hvaraf landsträckan emellan Alleghanis, vestligt, och bergsträckan, östligt, utgör en yta sju gånger större än Frankrike och vattnas af 57 bifloder; detta gebit hade för 50 år sedan blott 271,915 invånare, tio år sedan 699,680; 1820: 1,413,612; 1830: 2,208,290; 1840: 4,131,370 och 1850 redan 7 mill. Af städer hade t. ex. St. Louis år 1820 blott 4123 personer medan det år 1851 räknade nära hundratusen. Man kan säga, att hela trafiken af dessa millioner underhållas af en idog och reselusten befolkning från New-orleans i söder till Antonifallen i norr och öster blott genom ångbåtsfarten på Ohios

Ångfartyget "Telegraphs" explosion på Missisippi.

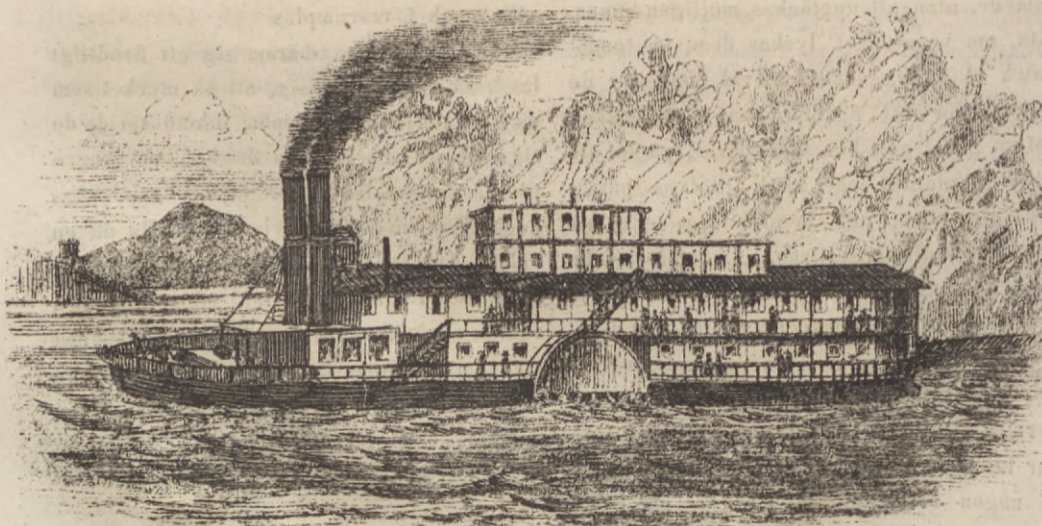
hela flodsträcka. Ångfartygen äro detta stora gebits själ, de äro der hela samhällslifvets dragare, och det är icke för mycket påstått, att, om det vore möjligt att helt och hållet afskaffa ångbåtsfarten, dessa länder åter skulle falla tillbaka till sitt vilda ursprung.

Man skulle nu tro, att dessa civilisationens outhärliga verktyg i hvarje fall skulle tillfredsställa de fordringar, man kunde hafva på dem; men detta är blott i ett visst afseende fallet, neml. med hänseende till deras hastighet, storlek, ändamålsenlighet, bekvämligheten af deras inredning och billigheten af färdandet på desamma; men alls icke med afseende på tryggheten mot olycksfall, såsom ångpannans sprängning, eldsvåda, sammanstötande med andra fartyg och genomborring af såkallade

des kajutor, som med sina gröna jalousier gifva fartyget ett förledande utseende. Man kommer upp på detta höga däck på en dubbeltrappa, som är anbragt i ångbåtens stäf. På däckets befinner sig också en slags sal, öfverallt öppen, och som sommarsalong erbjuder en mycket angenäm vistelseort.

Matsalen, som också begagnas som sällskapsrum och är försedd med bord och ugnar, är anlaggd i midten och har å båda sidor små sängkammare likasom celler. I regeln hafva dessa tvenne dörrar, af hvilka den ena förer till salen, den andra till galleriet. Hvarje kajuta har tvenne mycket bekväma sängar. I fartygets akter är den för damerna förbehållne salongen; en rörlig skärm skiljer densamma från stora sällskapssalen, uti hvilken hufvudsakligen herrarne uppehålla sig. Under natten drages ömnamnde skärm före och läses. Det kan icke finnas något mer hänförande än denna stora sal, som utsträcker sig efter hela fartygets längd, och som på första klassens båtar är så stor, att 5—600 personer bekvämt kunna dansa deri. Öfver denna salong, således i andra våningen, befinna sig styrmannens och besättningens rum. Denna våning är endast 28 å 30 fot lång. Men åter ofvanför denna innesluter en liten fyrkantig skrubb styret. Från denna betydliga höjd, neml. 52 å 68 fot öfver vattenytan, förer mannen vid rodet fartyget medelst hjul- och kedmekanism.

Den last, som dessa fartyg kunna intaga, är ganska stor; icke sällan föra de 3000 opressade bomullsbalar till New-orleans. — Vår illustration visar en tydlig bild af en ångbåt på Missisippi. Denna är likväl icke en af de största.

Amerikansk ångbåt af Stevenson.